

**TELEPÜLÉSFEJLESZTÉSI LEHETŐSÉGEK VIZSGÁLATA EGRSZALÓK
PÉLDÁJÁN KERESZTÜL****INVESTIGATION OF THE SETTLEMENT DEVELOPMENT POSSIBILITIES
THROUGH THE EXAMPLE OF EGRSZALÓK****Tóth Borbála¹, Urbánné Malomsoki Mónika², Lőrinc Balázs³**¹BSc hallgató, ²Tanszéki mérnök, ³PhD hallgató^{1,2,3}Magyar Agrár- és Élettudományi EgyetemE-mail: toth.bori7@gmail.com, urbanne.malomsoki.monika@uni-mate.hu,
lorinc.balazs@phd.uni-mate.hu**Összefoglalás**

Kétségtelen, hogy napjaink egyik legmeghatározóbb és egyben legizgalmasabb térgazdasági kérdése, hogy milyen lehetőségei vannak a különböző települések és térségek komplex fejlesztésének. Kijelenthető, hogy minden település számára elengedhetetlenül fontos a fejlődés, hiszen a több munkahelyet biztosító és változatos szórakozási, kulturális, sportolási és egyéb szolgáltatásokat kínáló település népességmegtartó ereje magasabb, a helyi lakónépesség elvándorlási hajlandósága alacsonyabb, ugyanakkor más települések lakosai is bátran vásárolnak ingatlant és telepednek le prosperáló térségekben. Emellett a befektetni vágyók egy fejlett településen szívesebben alapítanak vállalatokat, hozzájárulva ezzel – többek között – a település tőkevonzó képességének tovább-erősítéséhez is. Az összefoglaló gondolatokból kiindulva elmondható, hogy jelen vizsgálat fókuszában egy Heves megyében található község, Egerszalók, illetve annak demográfiai és gazdasági tényezőinek vizsgálata, továbbá a településfejlesztési lehetőségek feltárása szerepel. Az elemzés célja, hogy rávilágítson a – hazánk egyedülálló természeti képződményével rendelkező – település endogén erőforrásaiban rejlő potenciáljaira, továbbá, hogy bemutassa, hogy hogyan alakult és változott meg Egerszalóknak a helyzete, ahol a meglévő hőforrás településfejlesztésre gyakorolt hatása kiemelkedőnek tekinthető.

Abstract

There is no doubt that one of the most important and exciting spatial economic issues of our time is the potential for complex development of different settlements and regions. It is clear that development is essential for all settlements, as those that provide more workplaces and offer a variety of entertainment, cultural, sporting and other services have a higher population holding power, a lower propensity to emigrate and at the same time encourage other residents to buy property and settle in prosperous areas. In addition, investors are more likely to set up companies in a developed settlement, thus contributing, among other things, to further strengthening the ability of the settlement to attract capital. Based on these general reflections, the focus of the study is on a village in Heves County, Egerszalók, and its demographic and economic factors, as well as on the potential for settlement development. The aim of the analysis is to highlight the potential of the endogenous resources of the settlement, which has a unique natural formation in Hungary, and to show how the situation of Egerszalók has evolved and changed, where the impact of the thermal resource on the settlement development is considered to be extraordinary.

Kulcsszavak: településfejlesztés, vidékfejlesztés, endogén erőforrások, Egerszalók**JEL besorolás:** R10, R11**LCC:** HD72-88

Bevezetés

A különböző társadalmi és gazdasági tényezők, illetve azok változásainak területi és lokális szintű vizsgálata a vidékfejlesztés és a tértudományok magas prioritással bíró tématerületei közé tartozik (Horváth, 2001) (Capello, 2011) (Káposzta, 2020). Ehhez kapcsolódóan a hazai – főként – vidéki települések esetében az endogén, azaz belső erőforrásokra alapozott településfejlesztés kétségtelen, hogy számos lehetőséget biztosít, amely segítségével a gazdasági felzárkózás egy elérendő célként jelenik meg (Lengyel, 2021). Mivel a helyi gazdaság a belső erőforrásokat a helyi közösség érdekében hasznosítja, ezért belső (endogén) erőforrásokon alapuló gazdaságnak is nevezhetjük (Czene – Ricz, 2010). Egészen az 1970-es évekig – a vidékfejlesztés terén – ugyanakkor az exogén megközelítés volt a jellemző a legtöbb európai országban, amellyel az agrárszektor modernizálását próbálták végrehajtani (Terulin, 2003) (Lengyel, 2012). Az említett két vidékfejlesztési modellt az **1. táblázatban** foglalt tényezők mentén lehet teljes mértékben elkülöníteni, illetve összehasonlítani.

1. táblázat: Az exogén és endogén vidékfejlesztési modellek

Tényezők	Exogén fejlesztés	Endogén fejlesztés
Kulcstényező	méretgazdaságosság és koncentráció	helyi erőforrások (természeti, humán és kulturális) kihasználása a fenntartható fejlődésért
Dinamizáló tényező	városi növekedési pólusok (exogén hajtóerők a vidéki terek esetében)	helyi kezdeményezések és vállalkozások
Rurális területek funkciói	élelmiszer és alapvető termékek a városi gazdaság kiszélesítéséért	sokszínű, szolgáltatásokon alapuló gazdaság
Fő vidékfejlesztési problémák	alacsony termelékenység és periférikusság	a térségek/csoportok korlátozott képessége a gazdaságba való bekapcsolódásra
A vidékfejlesztés fókusza	mezőgazdasági modernizáció, munkaerő és tőke mobilitásának ösztönzése	kapacitások fejlesztése (szakképzettség, intézmények, infrastruktúra) kirekesztés legyőzése

Forrás: Ward et. al., (2005) alapján a szerzők saját szerkesztése (2022)

Ward és szerzőtársai (2005) egyértelműen megfogalmazzák, hogy melyek azok az alapvető feltételek, amelyek elengedhetetlenek a vidék hosszú távú fejlődéséhez. Véleményük szerint a helyi erőforrásokra, a természeti adottságokra (éghajlat, termőföld minősége, környezet állapota) és a humán, illetve kulturális tőke különleges jellemzőire szükséges építeni. A táblázatból jól látható, hogy az endogén fejlesztés előtérbe helyezi a lokális elemeket, mint például a helyi erőforrásokat, helyi vállalkozásokat, a vidéki sokszínűséget és a helyi kapacitások fejlesztését, bővítését a negatív tényezők (pl. kirekesztés) leküzdése mellett (Ward, et. al., 2005).

A helyi gazdaságfejlesztés mindezek mellett számos előnnyel jár, hiszen a lokalitásra, illetve az endogén erőforrások kiaknázására törekszik, helyi munkahelyek és lehetőségek megteremtésével, ami által javulhat a vidéken élők életminősége, valamint a munkanélküliség, szegénység és egyenlőtlenség csökkentésére alkalmazható megoldás is lehet (Mezei, 2006). Mindez természetesen csak akkor valósulhat meg, ha a helyi viszonyokat jól ismerő személyek szerepe felértékelődik és az egyes szereplők között szoros együttműködés alakul ki, hiszen az ő felelősségük, hogy helyesen jelöljék ki a prioritásokat, a célokat és hozzájuk kiválasszák a megvalósítás eszközeit (Bajmóczy, 2011, Káposzta-Nagy, 2022). Ezáltal megfogalmazható, hogy egy térség fejlődésének előremeneteléhez elengedhetetlen a helyi gazdaság sikere, a külső információk, a tudás, a színvonalas oktatás vagy épp az egészséges környezet (Capello, 2011, Kovács, 2015).

Lengyel (2012) szerint endogén jellegűnek azok a fejlesztések tekinthetők, amelyek nem az örökölt, hozott tényezők, hanem a tudatosan kialakított helyi tényezőkon alapuló, alulról szerveződő fejlesztések. Megfogalmazásában „(...) endogén alatt a közgazdaságtanban az olyan tényezőket értjük, amelyek nem örökölték („nem Istentől valók”), hanem a gazdasági tevékenység által tudatosan hozták létre azokat. A regionális tudományban a régióon belül tudatosan kialakított, az egyedi helyi tényezőkon alapuló, alulról szerveződő, a helyi társadalom aktív részvételével zajló közösségi fejlesztéseket, akciókat tartjuk endogén jellegűnek” (Lengyel, 2012. 145.p.).

Káposzta (2014) is az endogén jellegű fejlesztés mellett érvel. Véleménye szerint az adottságok (természeti, környezeti, gazdasági, illetve humán) egységességet alkotnak, amelyeket újra kell értékelni és ezeket a belső adottságokat figyelembe véve kell a külső forrásokat bevonni. Tehát egy térség endogén forrásait ki kell egészíteni az exogén tényezőkkel. Ennek következményeként a vidéki térségekben megindulhat a valós fejlődés nemcsak gazdasági, hanem társadalmi tekintetben is. Vizsgálja továbbá azt a kérdést, hogy mi lehet a hozadéka az ilyen jellegű fejlesztéseknek. Véleménye szerint, így olyan új hatások érhetnek egy területet melyek mentén:

- a térség természeti, környezeti, gazdasági, illetve humán adottságainak az átalakításával, egy új növekedést ösztönző egység jöhet létre;
- olyan gazdaságfejlesztési utakat alakulhatnak ki, amelyek képesek a külső erőforrásokat a belső erőforrásokra építve bevonítani a térségbe;
- az így létrehozott munkahelyek által generált elköltendő jövedelem a térségben koncentrálódik, ezáltal csökken a társadalmi válság (elvándorlás, előregedő népesség), valamint a gazdasági- és infrastrukturális leszakadás lehetősége;
- e tényezők integrálása mellett az érintett területek társadalmi-kulturális hagyományai és a lakosság növekvő részvétele a társadalmi döntéshozatalban olyan közösségfejlesztést indíthat el, amely kiaknázatlan forrásokat szabdíthat fel.

Véleményünk szerint a vidék szerepének fontossága, annak ereje és fejlesztése elengedhetetlen nemzetstratégiai feladat kell, hogy legyen, hiszen napjainkban egyre jobban felértékelődnek a vidéki helyek, mint lakóhelyek, illetve, mint iparosításra is alkalmas térségek.

Anyag és Módszertan

A vizsgálat módszertana két fő részből: egy primer és egy szekunder kutatásból tevődik össze. Szekunder kutatásunk során a rendelkezésre álló, hosszú idősoros (2011-2020 közötti intervallumra vetítve), Egerszalókra vonatkozó települési adatbázisokat elemeztük, összevetve az országos, megyei és járási adatokkal, amely segítségével viszonyítási alapot tudtunk képezni. Az elemzés során elsősorban az Országos Területfejlesztési és Területrendezési Információs

Rendszer (TeIR) adataira támaszkodtunk. Emellett a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) Tájékoztatói adatbázisának Területi Statisztikai Adatok Rendszerét (TSTAR) vettük segítségül az adatgyűjtés során. Az elemzéshez, így az adatok ábrázolásához a **2. táblázatban** szereplő indikátorokat alkalmaztuk.

2. táblázat: Az elemzéshez felhasznált számított mutatók rendszere

Indikátor	Mértékegység
Állandó népesség számának változása	százalék
Természetes szaporodás/fogyás	ezrelék
Belföldi állandó vándorlási egyenleg	ezrelék
Öregedési index	százalék
Nyilvántartott álláskeresők száma a 15-64 éves állandó népesség arányában	százalék
Egy állandó lakosra jutó SZJA adóalapot képző éves jövedelem	ezer Ft/fő/év
Ezer állandó lakosra jutó regisztrált vállalkozások száma	darab
A TEÁOR'08: I (Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás) nemzetgazdasági ágban regisztrált vállalkozások száma az összes regisztrált vállalkozás arányában	darab

Forrás: KSH és TeIR adatbázisok alapján a szerzők saját szerkesztése (2022)

A kutatás primer részében a településre megfelelő rálátással bíró személyekkel a Tóth Borbála (a tanulmány első szerzője) által készített félig strukturált mélyinterjúkra támaszkodtunk. A félig strukturált interjú lényege, hogy az interjúkészítő rendelkezik egy interjúvázlattal, amelyben az érdeklődési területtel kapcsolatban előre megírt kérdések szerepelnek. Ugyanakkor a kérdések nyitottak, az interjú során átalakíthatók, átfogalmazhatók és új kérdések hozzáadhatók vagy elhagyhatók. Ezáltal az interjú menetét nem megszákítva, de a kutatási téma medrében tartva kérdezve végig az interjúalanyokat.

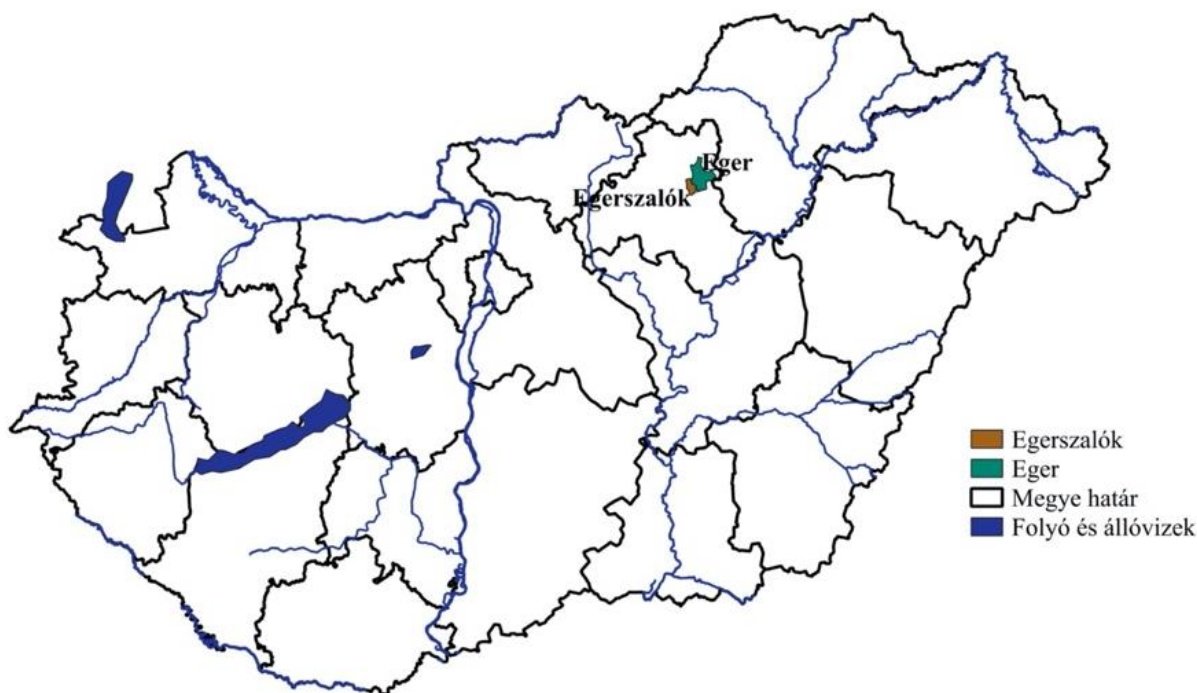
Összesen három személyes interjú készült Egerszalók vizsgálatához. Az interjúalanyok között szerepelt: Varga István, Egerszalók polgármestere; Répási Ferenc, a Saliris Resort Spa és Konferencia Hotel értékesítési és marketing igazgatója; valamint Gyüre Mariann, Egerszalók Község Önkormányzatának Turisztikai Információs Iroda vezetője.

Az eredmények bemutatásának végén Egerszalók helyzetértékeléséhez kapcsolódva – a már említett – SWOT elemzést is végrehajtottunk. Az elmúlt évtizedekben a SWOT analízis módszere a kormányzatok, az önkormányzatok, a civil társadalom és más szegmensek, köztük a területi tervezés egyik elsődleges eszköze lett a helyzetfeltárás terén. A SWOT elemzés a helyzetelemzés eredményeinek és tapasztalatainak könnyen érthető logikai struktúrában történő bemutatásával világos képet ad az adott térség statikus helyzetéről. Ezáltal – jelen esetben – feltérképezhetjük Egerszalók életképességét, illetve azt, hogy mely feladatok a legmértékesebbek a jövőbeli stratégia megalkotása szempontjából.

Az adatok megjelenítéséhez a Microsoft Excel és Microsoft Word alkalmazásokat használtunk.

A kutatott terület térbeli elhelyezkedése

Egerszalók az Észak-magyarországi régióban, Heves megye északkeleti részén, az Egri járásban található, amelyet az **1. ábra** mutat.

1. ábra: Egerszalók és Eger elhelyezkedése Magyarországon

Forrás: A szerzők saját szerkesztése (2022) QGIS alkalmazásával

Az Egri funkcionális várostérséghez tartozó község földrajzi helyzetét tekintve a Mátra és a Bükk között az Egri-Bükkalja területén, a Laskó-patak völgyében fekszik. Közigazgatási határait tekintve északon Egerbaktá, keleten Eger, délen Demjén, nyugaton pedig Egerszólát határolja (1. ábra).

Eredmények

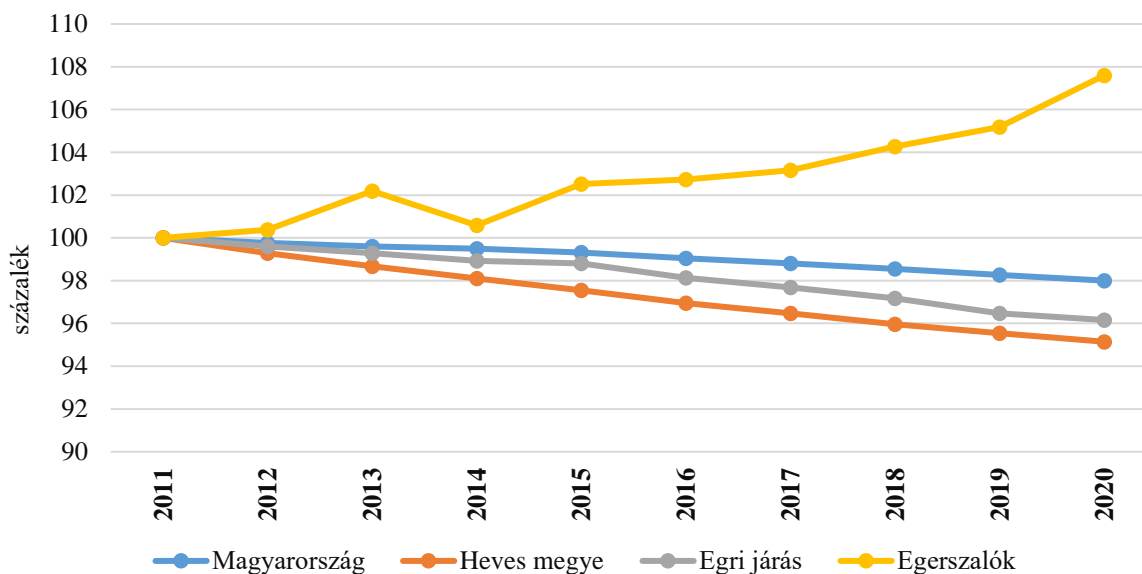
A kézirat e fejezetében a legfontosabb eredmények kerülnek bemutatásra, Egerszalók helyzetképével a fókuszban.

Demográfiai trendek vizsgálata

A demográfiai változások kapcsán kiemелendő, hogy 2011-től kezdődően (egy év kivételével) folyamatosan növekszik Egerszalók népességszáma. A növekedési szakaszra a magyarázatot a település jelentős fejlesztése, továbbá Eger közelsége – amelynek agglomerációs gyűrűjébe tartozik – adja. Kijelenthető, hogy a fiatal családok számára vonzóvá vált a folyamatosan fejlődő falu, az ingázás a megyeszékhely közelsége miatt vállalható (új közutak és kerékpárutak építésével az infrastruktúra is fejlettnak mondható), illetve a vidéki életkörülmények alkalmasabbak a kisgyermeket nevelő szülők számára.

Az ehhez kapcsolódó tendenciavizsgálat célja, hogy 2011-től 2020-ig a településsoros adatokat összevevessük országos, megyei és járási adatokkal, így még átfogóbb képet nyújtunk Egerszalók népességszámának változásáról.

A **2. ábrán** a 2011-hez képest történő népességszám-változások láthatóak a négy területi szinten.

2. ábra: Az állandó népesség számának változása Magyarországon, Heves megyében, az Egri járásban és Egerszalókon, 2011-2020 között (százalék)

Megjegyzés: 2011. évi adatok = 100%

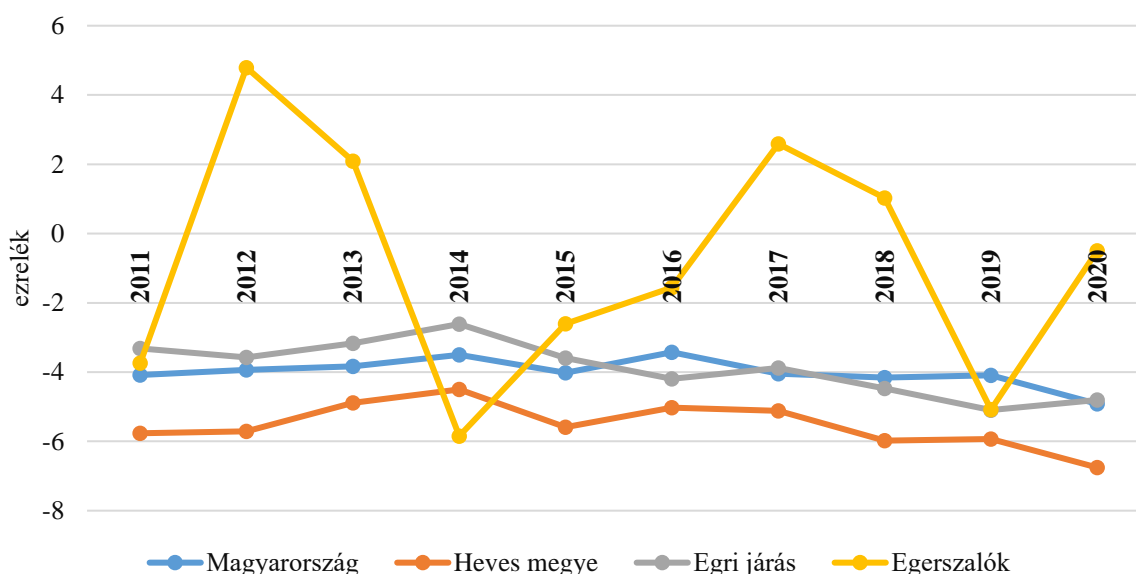
Forrás: TeIR adatbázisok alapján a szerzők saját szerkesztése (2022)

Magyarországon, Heves megyében és az Egri járásban is 2011-hez képest folyamatos népességszám-csökkenés tapasztalható. Ezzel ellentétben, Egerszalók esetében pozitív tendencia, azaz népességnövekedés figyelhető meg, csupán 2014-ben volt tapasztalható minimális visszaesés. Kiemelendő, hogy ebben az évben készült az Integrált Településfejlesztési Stratégia (ITS), amelyben megfogalmazták az igényt a hosszútávú településfejlesztési jövőkép megvalósítására, a népességmegtartó képesség, illetve az élhetőségi és jóléti tényezők erősítésére, valamint az ennek eléréséhez szükséges konkrét fejlesztési tervek és források megjelölése is megtörtént. Ennek a fejlesztési tervnek a megvalósítása, kivitelezése segítette hozzá a települést ahhoz, hogy a szezonális, nyári népességnövekedés mellett az állandó népességszám is pozitív mérleget adjon. A vizsgált 10 évben 7,6%-ot emelkedett a település lakosságának száma, ami nemcsak megyei, hanem országos szinten is kiemelkedő értéknek számít. Ugyanakkor ki kell emelni, hogy 2014-től a népességnövekedés egy dinamikusabb pályára állt Egerszalókon, amely a már említett ITS megalkotásával, illetve az ott megfogalmazott stratégia célok betartásával magyarázható. (2. ábra).

A személyes interjúkon elhangzott információk is alátámasztották Egerszalók népességnövekedését és magyarázatként szolgálnak ezen jelenségre. Gyüre Mariann a Turisztikai Információs Iroda vezetője szerint Egerszalókon „Mária kötényében” élhetnek az emberek. Ez azt jelenti, hogy minden olyan természeti adottsága megvan a településnek (gyógyvíz, kiváló minőségű termőtalaj a szőlőtermesztéshez), ami által elindult a településen élők életminőség-javulása és ezáltal a népességnövekedés is. A polgármester, Varga István emellett kiemelte azt, hogy a népességszám növekedése egyrészt a megyeszékhely közelségének is köszönhető. Másrészt a falu adta agrárlehetőségek és turisztikai munkahelyek is növelik az állandó népességet. Répási Ferenc, a Saliris Hotel értékesítési és marketing

igazgatója szerint a falunak hatalmas gazdasági hátteret, számos helyi embernek (foglalkoztatottak kb. 20%-a helybeli) munkát biztosít a Saliris, tehát erős a szálló humán erőforrást felszívó ereje, így a letelepedés szempontjából vonzó településnek számít Egerszalók.

A népességszám alakulását nagymértékben a természetes szaporodás/fogyás mutató határozza meg, amit a **3. ábra** szemléltet 2011-től 2020-ig Magyarország, Heves megye, az Egri járás és Egerszalók esetében. Az élveszületések és a halálozások különbségeként előállított mutató a településtől eltérő régiók esetén közel azonos, a 10 év alatt növekvő természetes fogyást mutatnak. A természetes szaporulat értékei Magyarországon is, mint a többi fejlett államban, az utóbbi évtizedekben mindig negatív értékeket mutattak. A családpolitikai intézkedések hatására sincs számottevő áttörés, a fogyás ütemén mutatkozott némi javulás, de a COVID-19 világjárvány miatt ez ismételt, 2019-től kezdve növekvő fogyást jelent. Érdekes tény, hogy 2014-ben érte el az összes görbe a saját maximumát, kivéve Egerszalók, a település esetén ugyanis ekkor volt a legalacsonyabb ez az érték, tehát a legnagyobb mértékű a fogyás.

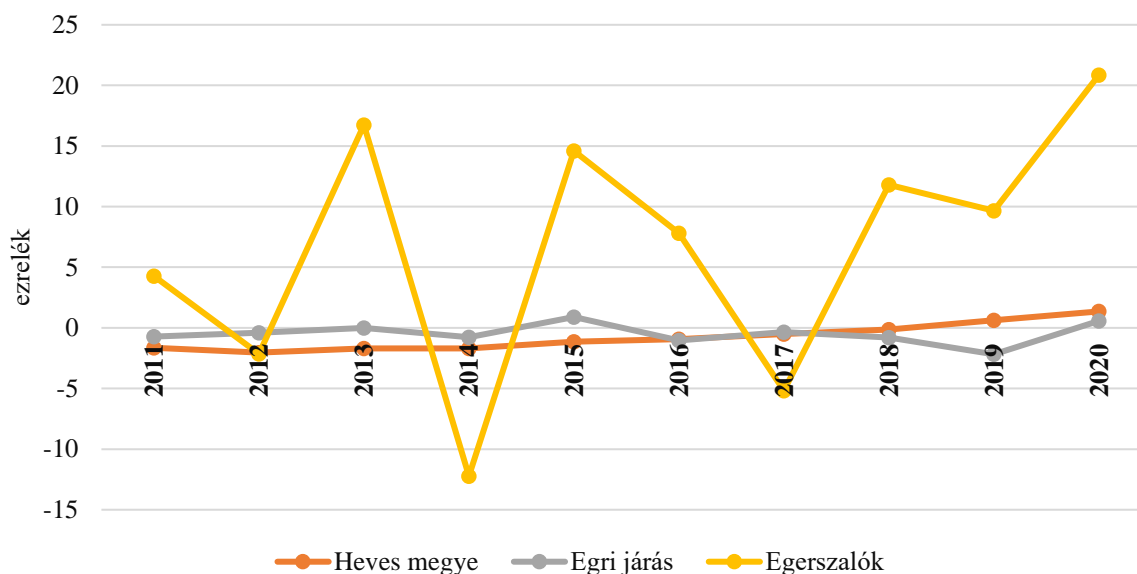
3. ábra: A természetes szaporodás/fogyás mutató változása Magyarországon, Heves megyében, az Egri járásban és Egerszalókon, 2011-2020 között (ezrelék)

Forrás: TeIR adatbázisok alapján a szerzők saját szerkesztése (2022)

Megállapítható, hogy egyedül a vizsgált település esetén vannak pozitív értékek, 2012-ben, 2013-ban és 2017-ben, 2018-ban, amikor az élveszületések száma meghaladta az elhalálozások számát ezer állandó lakosra vetítve (3. ábra).

A természetes szaporulat pozitív értékeit egyértelműen alátámasztja a helyi önkormányzat családtámogatási politikája. A családok védelmében hozott intézkedések és fejlesztések elősegítik és növelik a gyermekvállalási kedvet a fiatalok körében. Ehhez a polgármester szerint, hozzájárulnak azok az egyéni kezdeményezések is, amikor egy, a Dávid Borászat által megszervezett jótékonysági bál bevételét a helyi játszótér felújítására és bővítésére költötték. Példaként hozta továbbá a Polgárórség pályázatát, akik segítségével KRESZ-parkot építenek az ifjúságnak. Ezekkel a fejlesztésekkel is nagyban hozzájárulnak ahhoz, hogy pozitív természetes szaporulatot érjenek el a településen.

A népességszámot a természetes szaporodás/fogyás mutatóin kívül a vándorlási egyenleg alakulása is nagymértékben meghatározza. A 4. ábra a megyei, járási és a vizsgált település belföldi vándorlási mutatóit ábrázolja.

4. ábra: Belföldi állandó vándorlási egyenleg Heves megyében, az Egri járásban és Egerszalókon, 2011-2020 között (ezrelék)

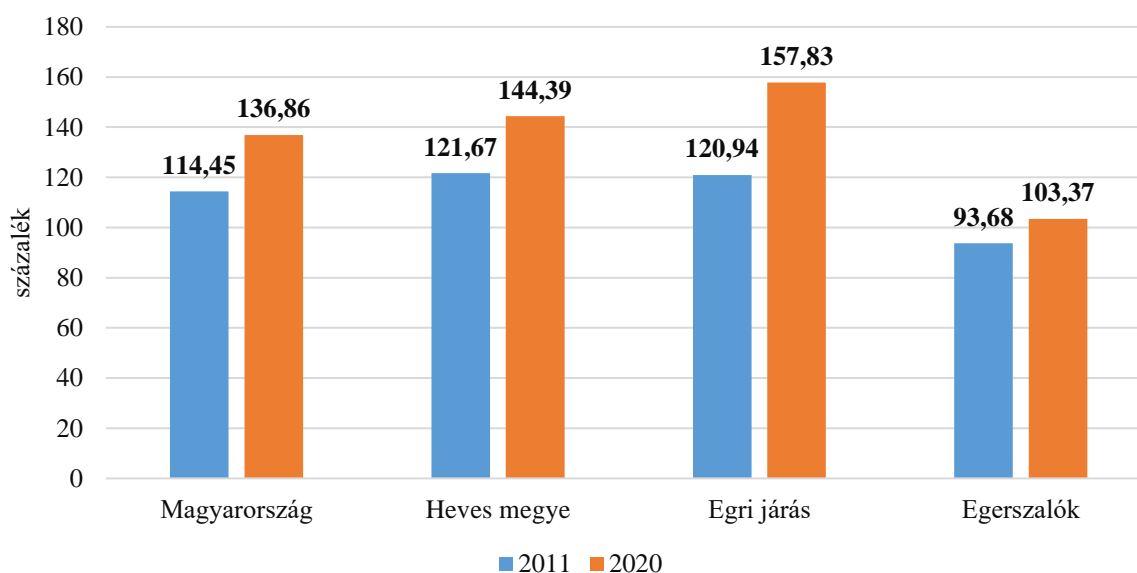
Forrás: TeIR adatbázisok alapján a szerzők saját szerkesztése (2022)

A megyei és járási értékek közel azonos számadatokat tartalmaznak, minimális eltéréssel a vizsgált időszak teljes egészére vetítve. Az Egri járásban 2016-ig alacsonyabb volt (2016-ban és 2017-ben szinte azonos) az elvándorlás mértéke, mint megyei szinten, de 2018-ban a járás értékei már a megyei értékek alatt maradtak. Egerszalók esetében a diagramon jelentős ingadozások láthatóak. A vizsgált időszakban a bevándorlás 2020-ban 20,86 ezrelékkal érte el a vizsgált időszakban maximumát és a 2014. évben a minimumát, 12,22 ezrelékkal. A vándorlási mutatók nagymértékű ingadozása mellett megállapítható, hogy a 10 év alatt mindössze háromszor volt negatív értéktartományban a vándorlási egyenleg. Tehát a településre inkább az odavándorlás a jellemző (4. ábra).

A polgármester a falujára egyértelműen vonzó településként tekint, sőt kiemelten kezeli azt a kérdést, hogy minél vonzóbbá is tegye települését az egri agglomerációban. A beruházásokat, a munkalehetőségeket növelni kívánja a továbbiakban is. Az intézkedései és a településben rejlő lehetőségek következtében az odavándorlás pozitív értékeket mutatott, csak 2017-ben volt negatív a vándorlási egyenleg. Legújabb felvetés az 1 Ft-os telkek megvásárlásának lehetősége a Kristály-dombon, viszont a telkek közművesítése még várat magára. Egerszalók első embere szerint a fiatalok számára nagyon vonzó a megyeszékhely közelsége, mindemellett az egyik legfontosabb célkitűzése a fiatalok megtartása. Olyan komplex családtámogatási programot dolgozott ki, amelynek keretében minden évben elkülönítenek 10 fiatal párnak ház vásárlásra vagy új ház építésére 500.000 Ft vissza nem térítendő támogatást. Ezzel a programmal már több mint 40 fiatal párt támogattak és vonzottak a településre, ami teljesen egyedülálló a térségben. Emellett az óvodai és bölcsődei ellátás is kimagaslónak tekinthető, folyamatosan fejlesztik az intézményeket, amelynek köszönhetően szintén szívesen telepednek le a fiatalok Egerszalókon. Mindemellett sok fiatalnak biztosít a település jövőképet, miszerint lehetőségük nyílik a mezőgazdaságban, a szőlészetben, borászatban, illetve a helyi turizmusban is szerepet

vállalniuk. A demográfia tárgykörében a népesedési folyamatok mellett központi helyet foglal el a korstruktúra, így az öregedési mutató vizsgálata is, melyet az **5. ábrán** látható oszlopdiagram segítségével szemléltetünk 2011-re és 2020-ra vetítve az egyes téregységek mentén.

Jól látható, hogy az öregedési index – amely a 14 évesnél és annál fiatalabb népességre jutó 65 éves vagy annál idősebb népesség arányát mutatja – mind országos, mind megyei, mind járási szinten emelkedő értékeket vesz fel, ami a jövőre nézve kedvezőtlenül hat. A problémára a születésszám jelentős növekedése lenne a megoldás.

5. ábra: Az öregedési index változása Magyarországon, Heves megyében, az Egri járásban és Egerszalókon, 2011-2020 között (százalék)

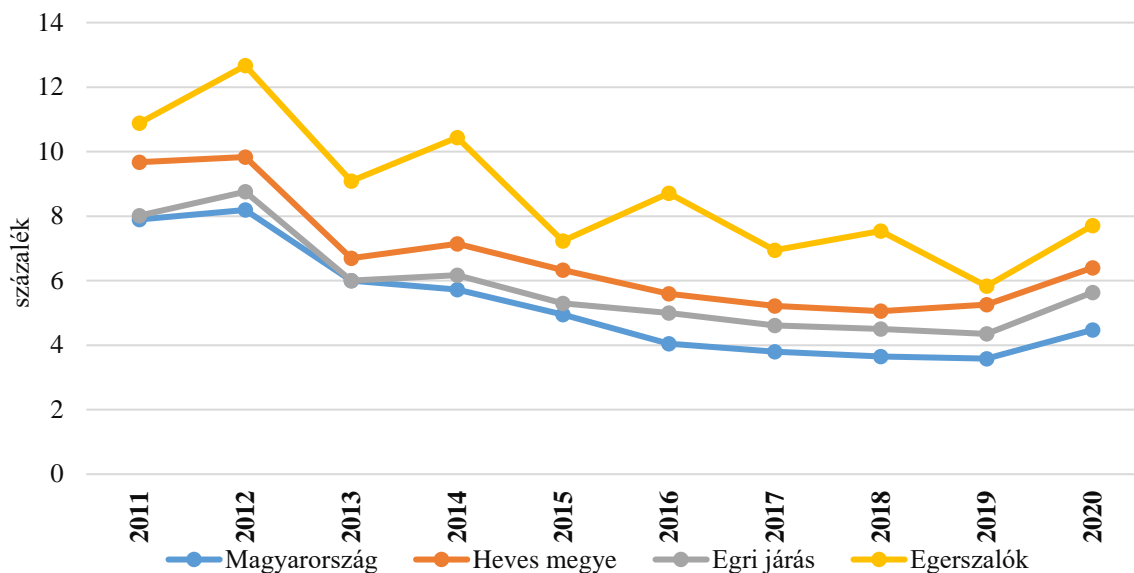
Forrás: TeIR adatbázisok alapján a szerzők saját szerkesztése (2022)

Ezzel szemben Egerszalók esetén egy minimális 9,69%-os emelkedésről beszélhetünk. Az éves értékeket is megvizsgálva megállapítható, hogy nemcsak a megyei, hanem az országos értékektől is jóval alacsonyabb az index. Ez a településre nézve kedvező, hiszen 2020-ban az országos indexérték 136,86% volt, még Egerszalók esetében 103,37%. Tehát a településen 100 gyerekkorúra 103 időskorú jut, ami nemcsak az országos és megyei értéktől kevesebb, hanem a legmagasabb értékeket mutató Egri járás értékétől is jóval, mintegy 55 fővel alacsonyabb érték (5. ábra).

Varga István, a település vezetője szerint az idősebb korosztály már nem hagyja el a települést, szeretnek itt élni, az időskorúak száma a településen növekszik. Számukra különböző rendezvényeket szerveznek, de szívesen és aktívan vesznek részt a falu egyéb programjaiban is. Gyüre Mariann véleménye szerint, a környező településekhez képest alacsonyabb mértékű az előregedés Egerszalók. Ezt kompenzálja az a tény, hogy nagyon sok fiatal telepszik itt le, továbbá látható ez abban is, hogy sok új ház épül a faluban. Véleménye szerint nem kell tartaniuk az előregedéstől és az elnéptelenedéstől. Egerszalók népessége úgy, mint a világ összes településének népessége is, a népesedési folyamatok következtében folyamatosan változik.

Munkaerőpiaci és gazdasági trendek vizsgálata

Az elemzés ezen alfejezetében a munkaerőpiaci trendek kerülnek vizsgálat alá, köztük elsőként, a **6. ábrán** a nyilvántartott álláskeresők száma a 15-64 éves állandó népesség arányában, azaz az álláskeresési ráta.

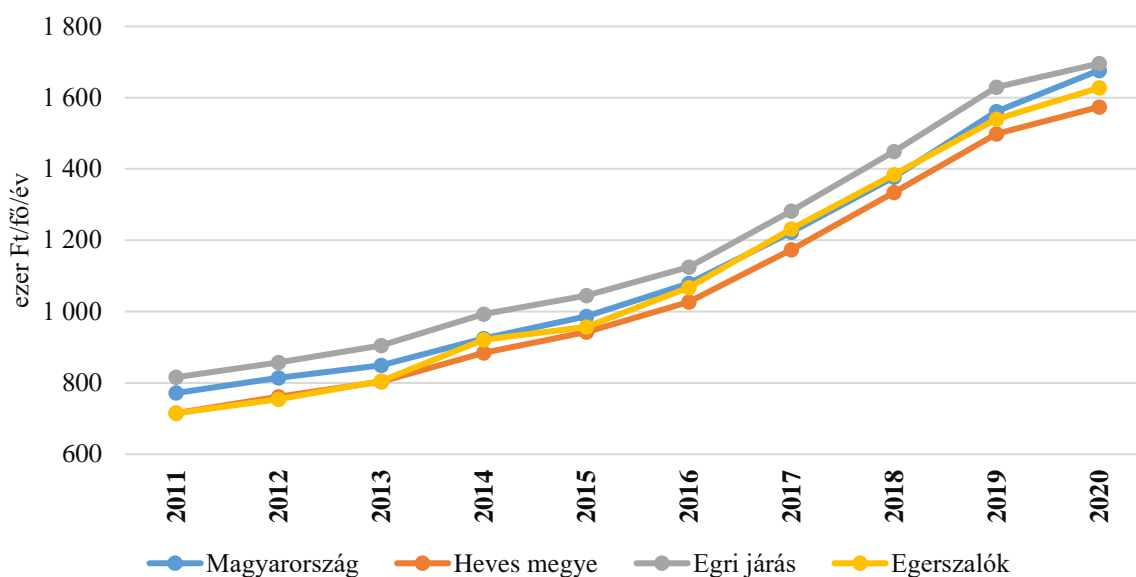

6. ábra: A nyilvántartott álláskeresők száma a 15-64 éves állandó népesség arányában Magyarországon, Heves megyében, az Egri járásban és Egerszalókon, 2011-2020 között (százalék)

Forrás: TeIR adatbázisok alapján a szerzők saját szerkesztése (2022)

Ezen elemzés igen fontosnak bizonyul a település vizsgálata során, hiszen ezek az adatok igen erős összefüggést mutatnak az aktív keresők számának változásával, valamint a fiatal és időskorúak eltartottsági rátájával is egyaránt. Az országos adatoktól mind a megyei, mind a járási és a települési százaléktételek magasabb értékeket mutatnak, tehát magasabb az álláskeresési ráta ezeken a területeken, mint országos szinten. Viszont, ha mind a négy esetben a tendenciát megfigyeljük, megállapítható, hogy 2011-2019-ig folyamatosan csökkentek az értékek. Változás a következő évben történt, hiszen 2020-ra újra növekedésnek indult az álláskeresők száma mind a négy terület egység esetében. Egerszalókon 2019-ben volt a legkevesebb álláskereső, majd az ezt követő, 2020-as év növekedése a világjárvánnyal és azzal kapcsolatos változásokkal, lezárásokkal hozható kapcsolatba. Az adatok fluktuációjának és az álláskeresők magas arányának hátterében a turizmus meghatározó szerepe áll, mely egyben sérülékennyé, azaz kitétté is teszi a települést munkaerőpiaci szempontból, másrészt a fiatalos korstruktúra is magas befolyásoló erővel bír a település gazdasági és munkaerőpiaci helyzetére (6. ábra).

Kapcsolódva az álláskeresési rátához, egy település átfogó elemzése során a jövedelmek vizsgálata is fontos tényező, hiszen ez is hatással van a település gazdasági mutatóira, illetve jövőjére egyaránt. Az egy állandó lakosra jutó SZJA adóalapot képző éves jövedelmeket vizsgáltuk a **7. ábrán** Magyarországon, Heves megyében, az Egri járásban és Egerszalókon a korábban is figyelembe vett időintervallumban (2011-2020).

7. ábra: Egy állandó lakosra jutó SZJA adóalapot képző éves jövedelem Magyarországon, Heves megyében, az Egri járásban és Egerszalókon, 2011-2020 között (ezer Ft/fő/év)

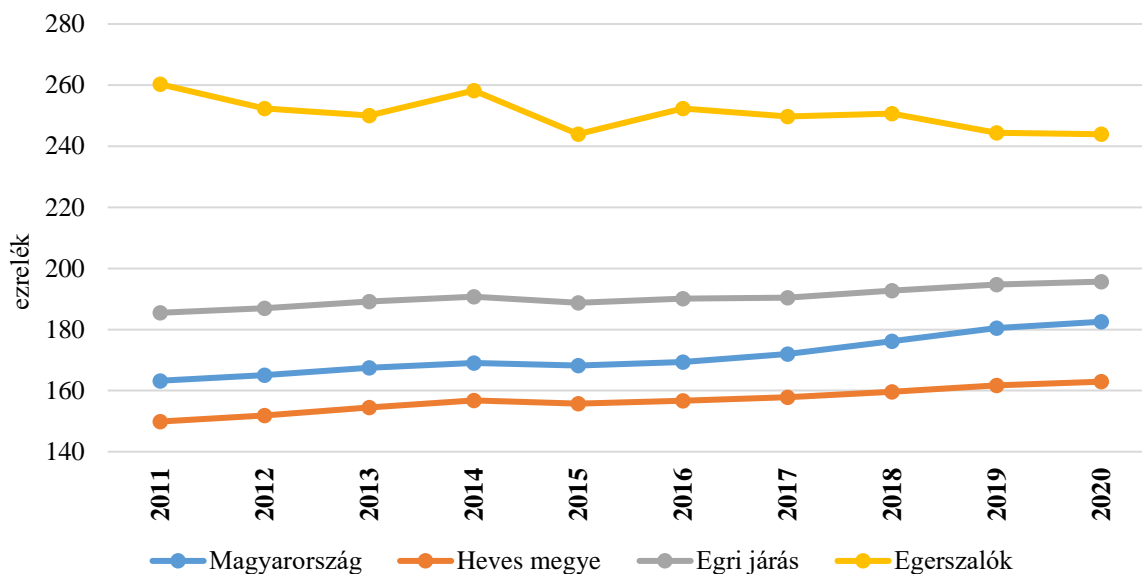
Forrás: TeIR adatbázisok alapján a szerzők saját szerkesztése (2022)

Megállapítható, hogy a vizsgált időszakban folyamatosan emelkedtek az éves jövedelmek Egerszalókon, továbbá a mutatók az országos átlaghoz igazodva változtak, ahhoz hasonló értékeket mutatnak. Az Egri járásban a legmagasabbak a jövedelmek és Heves megyei szinten a legalacsonyabbak. Az egerszalóki egy főre jutó SZJA alapot képző jövedelem az országos értékek körül mozog és 2014-től 2019-ig szinte vele megegyező értékeket mutat. A korábban említett települési fiatalos korstruktúra nagymértékben módosítja a jövedelmi helyzetet, hiszen az egy főre jutó SZJA adóalapot képző éves jövedelem ún. passzív korcsoportjai közé tartoznak a 0-14 évesek (gazdaságilag nem aktív, eltartott kategória), így nagymértékben lefelé húzva az egy főre jutó jövedelmi adatokat (7. ábra).

A polgármester meglátása szerint a település fejlődése magával hozza a munkabérek javulását is. Kiemelkedő a település, hiszen, mint falu képes versenyképes béreket biztosítani az itt élő és dolgozó emberek számára. Ez véleménye szerint az idetelepült ipari és turisztikai beruházásoknak is köszönhető, de a múltban is keresendő, hiszen a háztáji szőlőkkel jelentősen növelték jövedelmeiket az itt élő szorgos emberek és alapot adtak a ma világszínvonalon működő és kiemelt teljesítményt nyújtó borászatoknak (pl. Szent Andrea Pincészet, Juhász Testvérek Pincészete). Répási Ferenc meglátása szerint versenyképes munkabérek tud biztosítani a Saliris Resort Spa & Konferencia Hotel. A szálloda a pandémia idején is megtartotta helyét a vendéglátóhelyek ranglistájában (nem kellett bezárni, mindössze 10%-os leépítés volt) és jelenleg az energiaválság sem sújtja, hiszen geotermikus energiát használnak. A munkahelyek és a versenyképes bérek megmaradtak és remélhetőleg a jövőben is meg tudnak maradni.

A jövedelmekhez kapcsolódva a település jövőképét, gazdasági növekedését és aktivitását egyaránt meghatározza az ott regisztrált és működő vállalkozások száma is. A **8. ábrán** Magyarországra, Heves megyére, az Egri járásra és Egerszalókra vetítve láthatóak az 1000 állandó lakosra jutó regisztrált vállalkozások számai. A regisztrált vállalkozások esetén az évek előre haladtával minimális emelkedés figyelhető meg a magasabb területi szinteken, Egerszalók

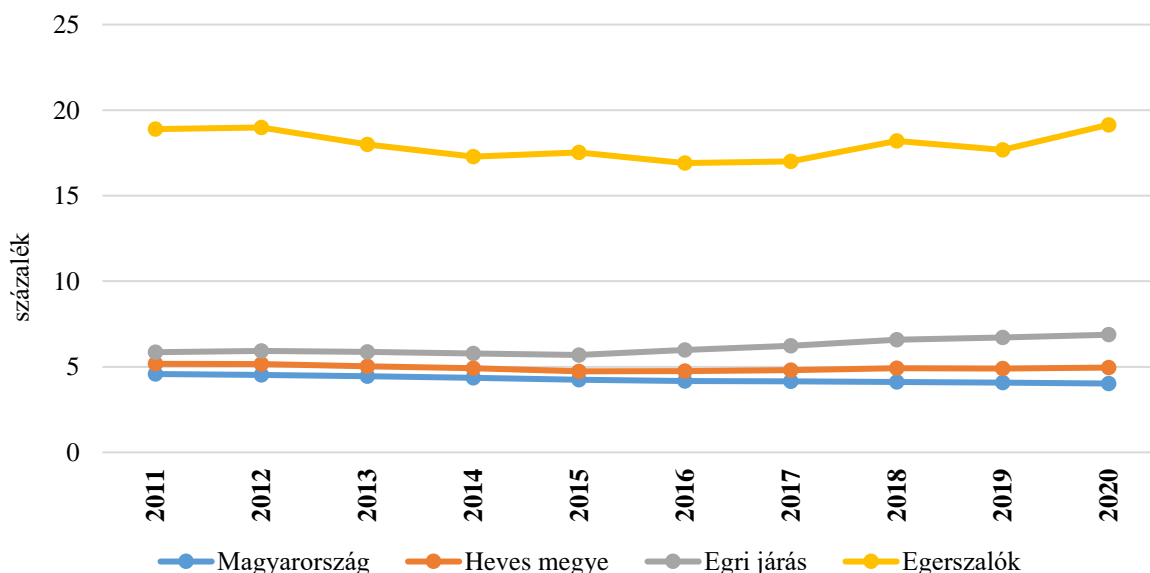
esetén azonban a stagnálás és az utolsó években már a csökkenés is megfigyelhető, így a legkevesebb regisztrált vállalkozás 2020-ban volt a vizsgált időszakon belül (8. ábra).

8. ábra: 1000 állandó lakosra jutó regisztrált vállalkozások száma Magyarországon, Heves megyében, az Egri járásban és Egerszalókon, 2011-2020 között (darab)

Forrás: TeIR adatbázisok alapján a szerzők saját szerkesztése (2022)

A vizsgált, kiemelten turisztikai vonzerővel rendelkező településről csak akkor kaphatunk átfogó képet, ha figyelembe vesszük a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás nemzetgazdasági ágban regisztrált vállalkozások számát az összes regisztrált vállalkozás arányában.

9. ábra: A TEAOR'08: I (Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás) nemzetgazdasági ágban regisztrált vállalkozások száma az összes regisztrált vállalkozás arányában, 2011-2020 (százalék)

Forrás: TeIR adatbázisok alapján a szerzők saját szerkesztése (2022)

Ezt azért fontos kiemeleten megvizsgálni, mert a település fő vonzóerejét és az ott élő emberek megélhetését a turizmus adja. A **9. ábrán** e mutató szerinti vizsgálat eredményei láthatóak.

Jól látható, hogy az Egerszalókon mért százalékos értékek sokkal magasabbak (minden évben 10% felettiek a különbségek) a járási, a megyei és az országos adatokhoz képest. Ez egyértelműen alátámasztja azt a tényt, hogy a település fő profilja a turizmus. 2020-ban érte el a maximumot, ekkor a vállalkozásokon belül a szálláshelyi vállalkozások száma 19,14%-ot mutatott. A legkevesebb ilyen jellegű vállalkozás 2016-ban mindössze a 16,91%-ot érte el. Minimális csökkenés figyelhető meg 2012 és 2017 között, viszont az ezt követő években ismételten inkább a növekedés volt a jellemző. Magyarországon és megyei szinten stagnáló, még az Egri járás szintjén, 2015. évtől kezdve folyamatosan emelkedő görbe rajzolódik ki, tehát növekedett a szálláshelyekkel foglalkozó vállalkozásoknak a száma a járásban (9. ábra).

A polgármester kinevezése óta a településen a működő vállalkozások száma folyamatosan emelkedett, ennek megtorpanását a pandémia okozta. A 2015. évi mélypont azzal magyarázható, hogy „gazdátlan” volt a település, de az időközi választások eredményeként újra aktív polgármestere lett a településnek. Varga István szerint népszerű és vonzó a település a vállalkozások számára. A legnagyobb és legsikeresebb vállalkozás a Saliris, de emellett kiemelt a TMZ (a korábbi Bella Hungaria), illetve a Juhász Szervíz és Termál Építőipari Kft. is. Emellett nem szabad megfeledkezni a helyi borászatokról és vendégházakról, kisebb szállodákról sem. A helyi intézkedéseknek köszönhetően a vállalkozások számára kisebb az iparűzési adó, mint a megyeszékhelyen.

Gyüre Mariann véleménye szerint a falu életében első helyen áll a turizmus, hiszen a falu lakosságszámával megegyezik a vendégágyak száma. Ez meglátása szerint kimagasló érték. Az elmúlt években ez a szám egyértelműen növekedett, egyre több ember kezdett vendégházak üzemeltetésébe.

Varga István szerint a feltárt melegvizet elsősorban a mezőgazdaság hasznosította az üvegházak fűtésére, azonban a víz magas ásványi anyag tartalma ezt nem tette lehetővé ugyanis a vízben oldott sók kiváltak a csövek falán, emiatt a mezőgazdasági csövek eltömődtek és tönkrementek. Ekkor vetődött fel a kérdés, hogy mire használható még ez a víz? Így jutott el a település egészen odáig, hogy mára számos turisztika vállalkozás működik a településen, kettő 4 csillagos hotel, termálkemping és 120 vendégház. A Saliris marketing igazgatója szerint a település fejlődésében és a turisztikai vállalkozások számának növekedésében is kiemelt szerepe van a Hotelnek. Az általuk befizetett adók biztosították és biztosítják az önkormányzat számára megpályázható fejlesztésekhez az önrészt, így a falu infrastrukturális fejlesztései (kerékpárút megépítése, főtér átépítése) révén vonzó nemcsak a pihenni, fürdeni vágyó emberek, hanem a turisztikai vállalkozások számára is.

SWOT-analízis Egerszalók példáján

Minden település esetében vannak olyan belső és külső faktorok, amelyek vagy pozitívan, vagy negatívan értékelhetők. E négy dimenzió képezi a SWOT elemzés alapját. A belső tényezők alakulását a helyi döntések befolyásolhatják, míg a külső környezeti tényezőkhöz az adott térség szereplői csak alkalmazkodni tudnak, tehát nincsenek hatással rá, vagy csak nagyon kis mértékben. Az erősségek azok a belső tényezők, amelyek pozitívan, előnyként értékelhetők és amelyekre fejlesztés alapozható, ezzel szemben a gyengeségek negatívan, hátrányként, fejlesztéseket akadályozó belső komponensként jelennek meg. A lehetőségek azok a külső tényezők, amelyek pozitív, a fejlesztéseket kívülről segítő és ösztönző összetevők, míg a veszélyek negatív hatásokat foglalnak magukba, a célokat kívülről hátráltató tényezők közé tartoznak.

3. táblázat: SWOT-analízis Egerszalók példáján

	Belső tényezők	Külső tényezők
Pozitív	<p>Erősségek (Strengths)</p> <p>Népességmegtartó képesség ereje</p> <p>Fiatalos korstruktúra</p> <p>Magas vállalkozói potenciál</p> <p>Kiváló természeti és idegenforgalmi adottságok</p> <p>Eger (Megyeszékhely) közelsége</p>	<p>Lehetőségek (Opportunities)</p> <p>A megújuló energia sokrétű hasznosítása, energiahatékonyság javítása</p> <p>Táj- és természeti értékek megőrzésével összehangolt fejlesztések</p> <p>Kultúrával összekapcsolt kreatív gazdaság létrehozása, K+F+I fejlesztése</p> <p>Új idegenforgalmi szektorok létrehozása (biotermék és ökoturizmus)</p>
Negatív	<p>Gyengeségek (Weaknesses)</p> <p>Korlátozott fejlesztési lehetőségek a természeti értékek védelme miatt</p> <p>Magas az álláskeresői ráta a megyei trendekhez képest a térségben</p> <p>Alapfokú képzéseket végző intézmények térségi hiánya</p> <p>Hiányos közművesítettség a térségben</p>	<p>Veszélyek (Threats)</p> <p>Természeti erőforrások kiapadása</p> <p>Támogatási források intenzitásának csökkenése, kedvezőtlen pályázati feltételek</p> <p>Gazdasági versenyképesség hanyatlása országos szinten</p> <p>Szabályozási környezet változása</p> <p>Az idegenforgalom fellendülésének a várakozásoktól való elmaradása</p>

Forrás: A szerzők saját szerkesztése (2022)

Ha végignézzük a település sikerességét meghatározó faktorokat, akkor egyértelműen a belső tényezők közül az erősségek azok, amik segítették Egerszalók fejlődését. A megyeszékhely közelsége miatt vonzó a falu az egeri funkcionális várostérségben. Ez a vonzerő, illetve az ott rejlő kiváló természeti és idegenforgalmi adottságok miatt nagy a település népességmegtartó képessége, emellett fiatalos a korstruktúrája, valamint magas a vállalkozói kedv is. Fontos ugyanakkor, hogy az erősségeket nem szabad hagyni elveszni és meg kell akadályozni, hogy gyengeséggé váljanak, tehát törekedni kell ezen előnyök megtartására.

Az erősségekkel szemben a gyengeségeken kell tudatosan és kellő elhatározottsággal javítani, ami által kiküszöbölhetők a hátrányok. Egerszalók esetében nagy hátrány, hogy nincsen a településen általános iskola, így az iskolás korú gyerekek kénytelenek a faluból a városba, Egerbe menni ezáltal a gyerekkoruk nem feltétlen kötődik már többé a településhez. Továbbá több olyan kialakított telekkel rendelkezik a falu, ami nincs kellő infrastruktúrával, közművel ellátva. Ezzel összefüggésbe hozhatók a korlátozott fejlesztési lehetőségek is a természeti értékek miatt. Például a Saliris is szeretett volna mélygarázst bővíteni, hiszen a parkolás

megoldatlan volt a szállodában, viszont az önkormányzat nem járult hozzá a bővítéshez, hiszen meg van szabva, hogy milyen területig lehet a sódomb irányába építkezni, terjeszkedni. Érdekes tény az is, hogy a vizsgált magasabb szintű téregységekhez viszonyítva a településen magas az álláskeresői ráta, amely igen jól mutatja, hogy rendelkezésre áll helyben az a munkaerőtartalék, amely át- és továbbképzésével – településfejlesztési stratégiai szempontból – a nevezett társadalmi csoportot előnyére is tudja fordítani a falu a jövőben.

A külső tényezőket vizsgálva lehetőségként jelenik meg az energiahatékonyság javítása, a közvilágítás korszerűsítése és a megújuló energiaforrások sokrétű hasznosítása. Előnyt jelenthetnek a település fejlődése szempontjából az összehangolt fejlesztések valósulása a táj és a természeti értékek megőrzésével, mint például az egerszalóki tó infrastrukturális fejlesztése, valamint egy kultúrával összekapcsolt kreatív gazdaság létrehozása. Továbbá újabb lehetőségeket lehet kiaknázni új idegenforgalmi szektorok létrehozásával, mint például a biotermékek értékesítése vagy az ökoturizmus fellendítése.

Ezzel szemben a célok megvalósulását hátráltató legnagyobb veszély a gyógyvíz kiapadása, illetve, hogy mennyi ideig lesz még elérhető a gyógyvíz-készlet a településen. Veszély továbbá a támogatási források elapadása és a kedvezőtlen pályázati feltételek léte, ugyanis a fejlesztések, beruházások főként pályázatok és támogatások révén tudnak létrejönni, ami nagy mértékben alakítja a település jövőjét. Az országos gazdasági és szabályozási környezet kedvezőtlen változása is veszélyforrást jelenthet a településre, illetve ezzel szorosan összefüggő az is, hogy az idegenforgalom fellendülése elmarad a várakozásoktól és az eddigi rekordévek után visszaesés lesz a turizmusban.

Következtetések

Összegezve elmondható, hogy hazánk és Közép-Európa egyedülálló természeti képződményével rendelkező település gazdasági és társadalmi tendenciáit vizsgálva betekintést nyertünk egy nagyon sokrétű, népszerű és sikeres település működésébe. A sikerének és az ismertségének a kulcsa egyértelműen természeti adottságaiban rejlik, aminek köszönhetően rohamos fejlődésnek indult a település gazdasági és társadalmi szempontból is az elmúlt évtizedben. A település fejlődését kezdetben a szőlészet és a borászat határozta meg, azonban egyre többen próbáltak a mezőgazdaságból a falusi turizmus irányába nyitni. A szálláshelyek turisztikai árbevételéből befolyt önerő lehetővé teszi a falu fejlődését kormányzati és egyéb támogatások széles skálájával (pl. Magyar Falu Program (MFP), EU támogatások, egyéb állami támogatások), amelynek köszönhetően kiemelt jelentőségű és vonzó település lett a térségben.

A falu gazdasági és társadalmi helyzetének elemzése során fény derült arra, hogy Egerszalókot a népességszám növekedése, a fiatalosabb korstruktúra, a kimagasló számú regisztrált és működő vállalkozás, illetve regisztrált szálláshelyi vállalkozás jellemzi az országos, megyei és járási trendekhez képest. A fiatalos korstruktúra következtében az egy főre jutó SZJA adóalapot képző éves jövedelem alacsonyabb szintet mutat, mint amit a kutatás kezdetekor vártunk, emellett szükséges megemlíteni azt is, hogy a turisztikai vállalkozások magas arányából adódóan a település munkaerőpiaci szempontból magas kitettségűnek mondható. Ugyanakkor Egerszalók önkormányzatának településfejlesztési tevékenységéről megállapítható, hogy tervszerűen és jól működik. Az évek során kialakult gyakorlatot folytatja a faluvezetés. Az Integrált Településfejlesztési Stratégiájában (ITS) is az előző évek munkájára építve kerültek meghatározásra a fejlődési célok, és e célok elérését segítő fejlesztések. Továbbra is a befektetések ösztönzése az egyik fejlesztési terület, melyen javítani kíván a faluvezetés és a munkahelyteremtő, saját bevételeket növelő lépéseket folytatni kívánja.

Véleményünk szerint ahhoz, hogy egy település vonzó, élhető és fenntartható legyen a 21. században, meghatározó kell, hogy legyen az emberek megélhetésének és életminőségének magas színvonalon való fenntartása. Ahhoz viszont, hogy egy település jövőképét a helyi igények, illetve korunk elvárásainak megfelelően lehessen alakítani, szükséges lehet a település lakosságának az igényfelmérése. Ennek következtében ki lehet dolgozni a település közép- és hosszútávú fejlesztési stratégiáit a szükséges tudás- és pénztőke bevonásával és az egyes pályázati források teljeskörű felmérésével és allokálásával. Egerszalók további sikerének a kulcsa a természeti értékek megőrzésében, a fiatalok helyben tartásában, a helyi társadalmi kohézió erősítésében, a helyben termelt javak helyben történő felhasználásában, a lakosságot kiszolgáló intézmények fejlesztésében, a pályázati lehetőségek megragadásában, a külföldi kapcsolatok és további beruházások serkentésében rejlik.

Irodalomjegyzék

1. Bajmócy, Z. (2011): Bevezetés a helyi gazdaságfejlesztésbe. Jate Press, Szeged. ISBN: 978-963-315-039-9
2. Capello, R. (2011): Location, Regional Growth and Local Development Theories. *Aestimum*, 1, pp. 1–25.
3. Czene, Z., Ricz, J. (2010): Területfejlesztési füzetek 2. – Helyi gazdaságfejlesztés – Ötletadó megoldások, jó gyakorlatok, VÁTI Nonprofit Kft., Budapest.
4. Horváth, G. (2001). A magyar régiók és települések versenyképessége az európai gazdasági térben. *Tér és Társadalom* 15. évf. 2001/2. 203-231. p.
5. Káposzta, J. (2014): Területi különbségek kialakulásának főbb összefüggései. *Gazdálkodás* 58. (05), 399.-412. p.
6. Káposzta, J. (2020): A vidékfejlesztés helye a regionális tudományban. *Tér és Társadalom* 34. évf., 1. szám. pp. 37-40.
7. Káposzta, J., Nagy, H. (2022): *The major relationships in economic growth of the rural space*. EUROPEAN COUNTRYSIDE 14 (2022)1 pp. 67-86., 20 p. (2022) DOI: <https://doi.org/10.2478/euco-2022-0004>
8. Kovács, D. (2015): Falusi turizmus Magyarországon – kérdések és dilemmák. *Területi Statisztika*, 2015, 55(6): pp. 592–613.
9. Lengyel, I. (2012): A hazai területfejlesztés zsákutcái: a triális Magyarország. In Rechnitzer J. – Rác Sz. (szerk.): *Dialógus a regionális tudományról*. Széchenyi István Egyetem Regionális- és Gazdaságtudományi Doktori Iskola, Magyar Regionális Tudományi Társaság, Győr, pp. 140–150.
10. Lengyel, I. (2021). *Regionális és Városgazdaságtan*. Szeged: Szegedi Egyetemi Kiadó. ISBN: 978-963-306-816-8.
11. Mezei, C. (2006): Helyi gazdaságfejlesztés Közép-Kelet- Európában. *Tér és Társadalom*, 3, pp. 95-108.
12. Terluin, I. J. (2003): Differences in economic development in rural regions of advanced countries: an overview and critical analysis of theories. *Journal of Rural Studies* 19 (3), 327–344. pp. DOI: 10.1016/S0743-0167(02)00071-2.
13. Ward, N. et al. (2005): Universities, the Knowledge Economy and 'Neo-Endogenous Rural Development'. Centre for Rural Economy Discussion Paper Series No. 1.

Internetes forrás

1. Központi Statisztikai Hivatal (KSH): 2011-2020 <https://www.ksh.hu>
2. Országos Területfejlesztési és Területrendezési Információs Rendszer (TeIR): 2011-2020. <https://www.teir.hu>